

Gyártástechnológiai III

2. Előadás

Forgácsolási alapfogalmak

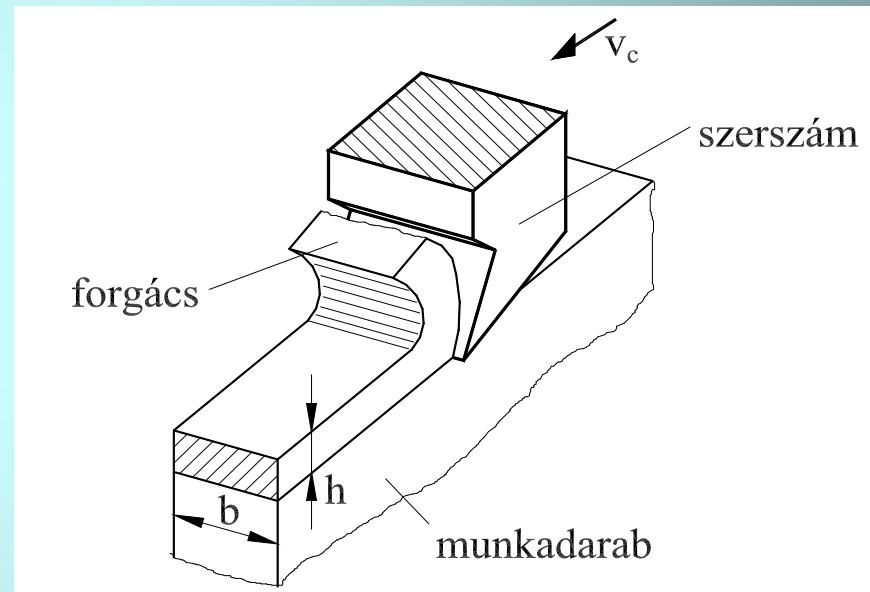
Előadó: Dr. Szigeti Ferenc
főiskolai tanár

Forgácsolási alapfogalmak

Forgácsolás célja: az előírt alakú, méretű és felületminőségű alkatrész gazdaságos előállítása.

Forgácsolás lényege:

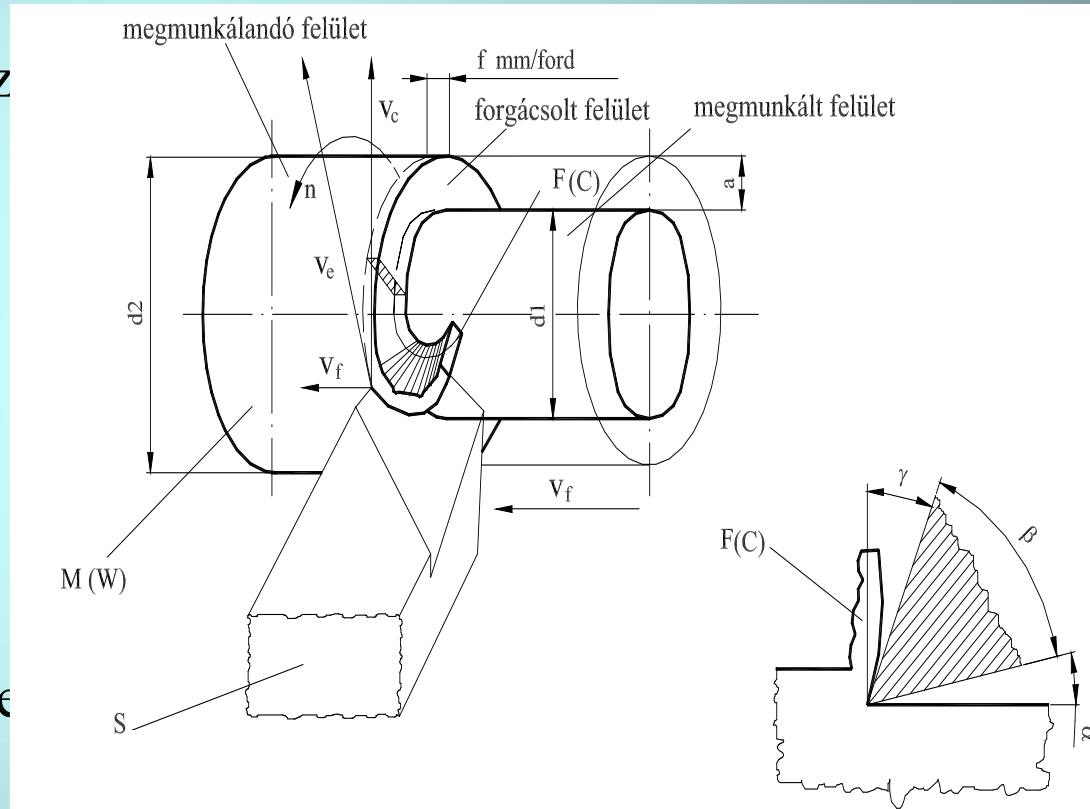
Forgácsolásnál a munkadarab előírt alakját azáltal érjük el, hogy célszerűen kialakított szerszámmal anyag- részeket, forgácsokat választunk le róluk. Az anyagleválasztás a munkadarab és a szerszám közötti relatív mozgások eredményeként jön létre, amikor a szerszám ékhez hasonlóan behatol az anyagba és onnan forgácsokat választ le.

Forgácsolási folyamat, ill. a megmunkáló rendszer jellemzői:

Forgácsolás tényezői:

- **M** (mdb.) – erről történik az anyagleválasztása
- **K** (készülék) – mdb. és szerszám befogása
- **G** (szerszámgép) – mdb. és szerszám relatív mozgását létesíti
- **S** (szerszám) – anyagleválasztást végzi
- **F** (forgács) – alakja, keresztmetszete, viselkedése hatással van a forgácsolási folyamatra
- **I** (irányítás) – kézi vagy automatikus

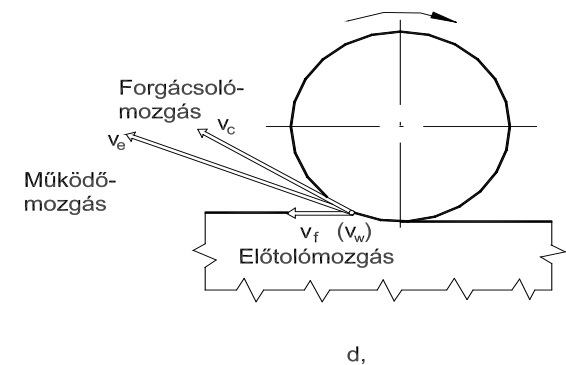
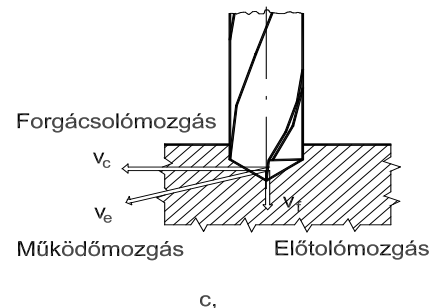
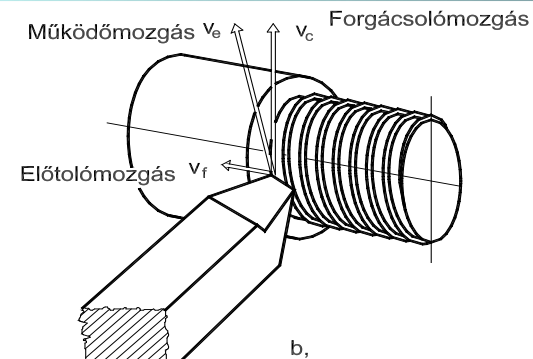
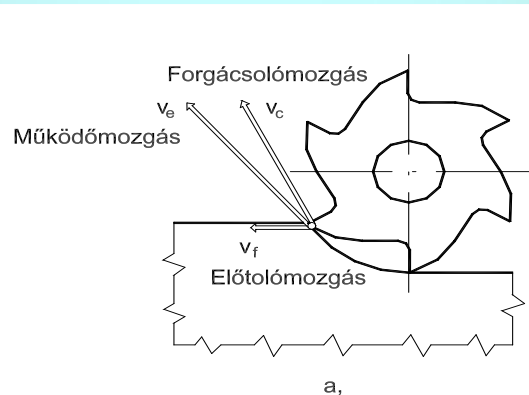

Mdb. és a szerszám relatív mozgása

A relatív mozgásokat és azok jellemzőit mindig álló mdb.-hoz viszonyítjuk, függetlenül a tényleges helyzettől.

Fajtái:

- forgácsoló (főmozgás) → szabványosított:
- előtoló → ISO 3002/1, MSZ 16900/1
- eredő (működő)
- kisegítő mozgás

Forgácsoló mozgás

1. Forgácsoló mozgás: olyan relatív mozgás a mdb. és a szerszám között, amely előtolómozgás nélkül csak egyszeri forgácsleválasztást tenne lehetővé, egyetlen fordulat vagy löket alatt.

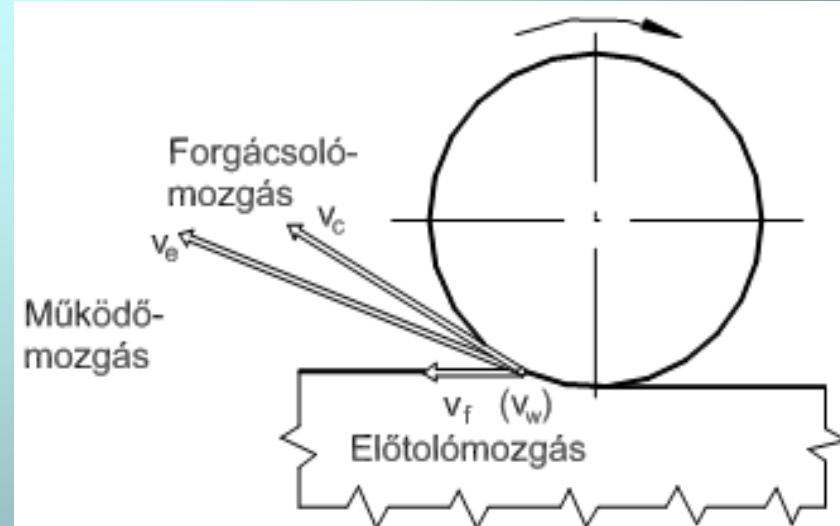
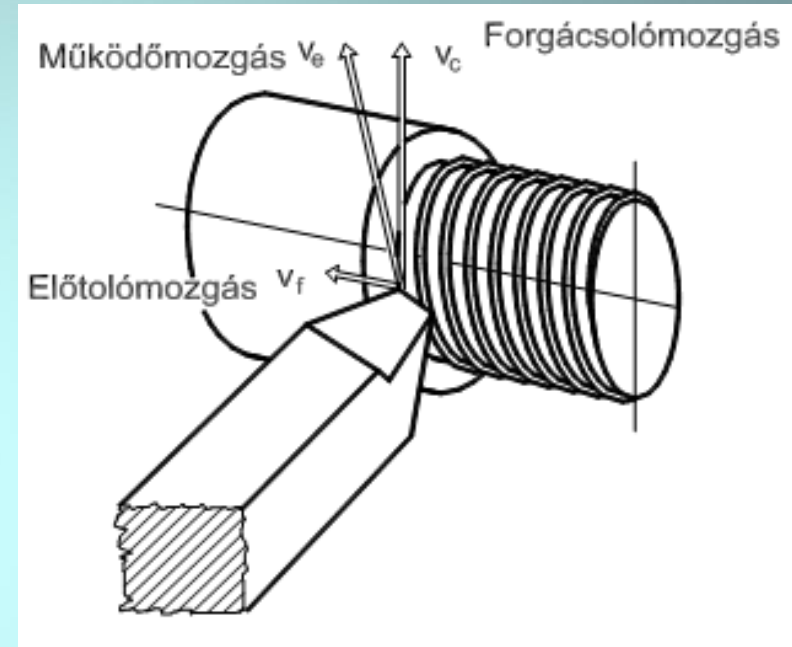
Típusai:

- egyenes vonalú (gyalulás, vésés, üregelés)
- körmozgás (esztergálás, fúrás, marás, köszörülés)
- görbe vonalú (menetfúrás, másoló esztergálás, marás)

Forgácsoló mozgás sebessége: az a forgácsolási sebesség, mely a forgácsoló él kiválasztott pontjának pillanatnyi sebessége a mdb.-hoz viszonyítva a forgácsolás irányában.

$$v_c = \frac{d_w \cdot \pi \cdot n_w}{1000} \quad [\text{m/p}] \text{ (eszt., fúrás, marás)}$$

$$v_c = \frac{d_s \cdot \pi \cdot n_s}{60000} \quad [\text{m/s}] \text{ (köszörülés)}$$

Előtoló mozgás

2. Előtoló mozgás: a forgácsoló mozgással együtt többszörös vagy folyamatos anyagleválasztást tesz lehetővé, több fordulat vagy löket alatt.

Az előtolómozgás lehet:

- egyenesvonalú folyamatos (esztergálás, fúrás, marás, dörzsárazás)
- egyenesvonalú szakaszos (gyalulás, vésés, síkköszörülés, dörzsárazás)
- körvonalú szakaszos (gyalulás vagy vésés kör alakú felületen)
- görbevonalú folyamatos (másoló esztergálás, másoló marás)
- görbevonalú szakaszos (másoló gyalulás)

Előmozgás sebessége: az előtolósebesség, mely a forgácsoló él kiválasztott pontjának pillanatnyi sebessége a mdb.-hoz képest, az előtolóirányban.

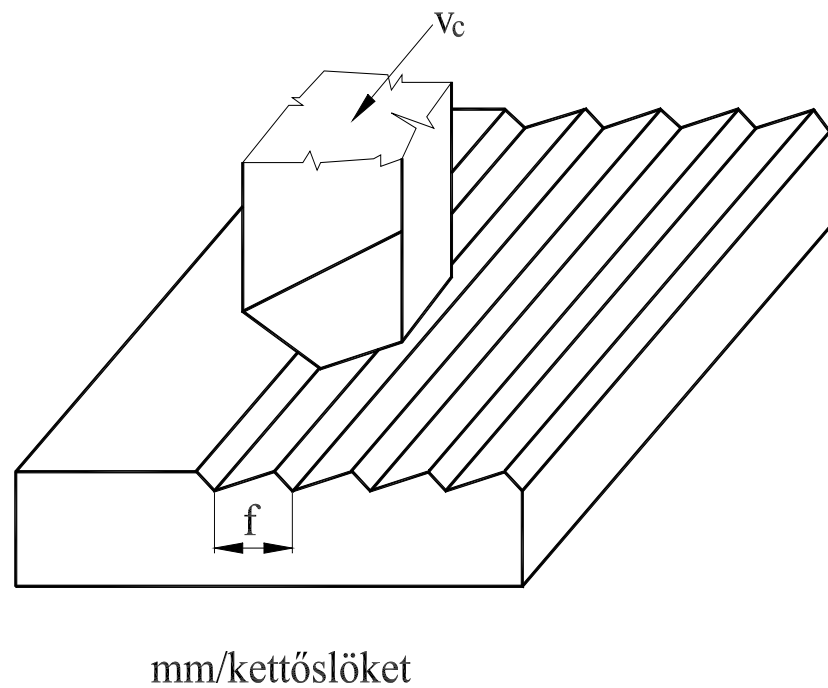
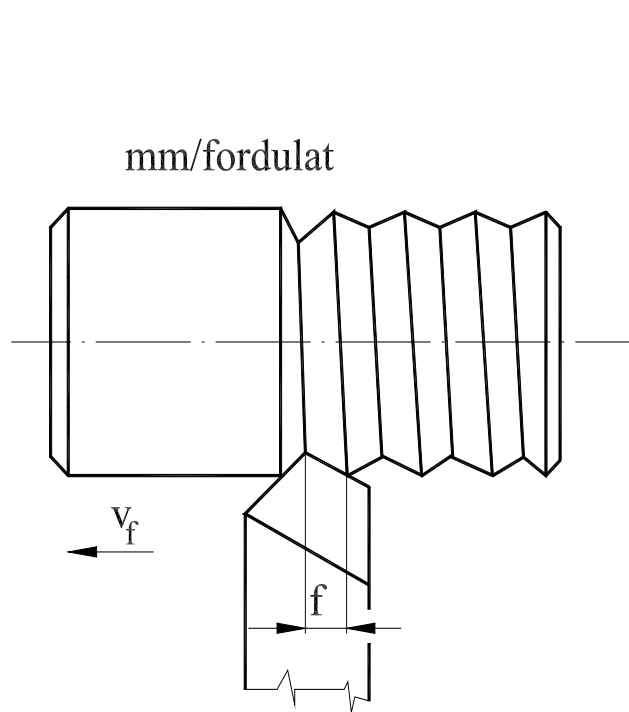
Jele: $v_f = f \cdot n$ [mm/perc];[m/perc] $\rightarrow f = \frac{v_f}{n}$

- szakaszos előtolásnál nem értelmezzük

- Előtoló mozgásnak 1 fordulatra vagy löketre vonatkoztatott útja az előtolás.

Jele: **f**, [mm/ford];[mm/löket];[mm/kettőslöket]

Az előtolás értelmezése

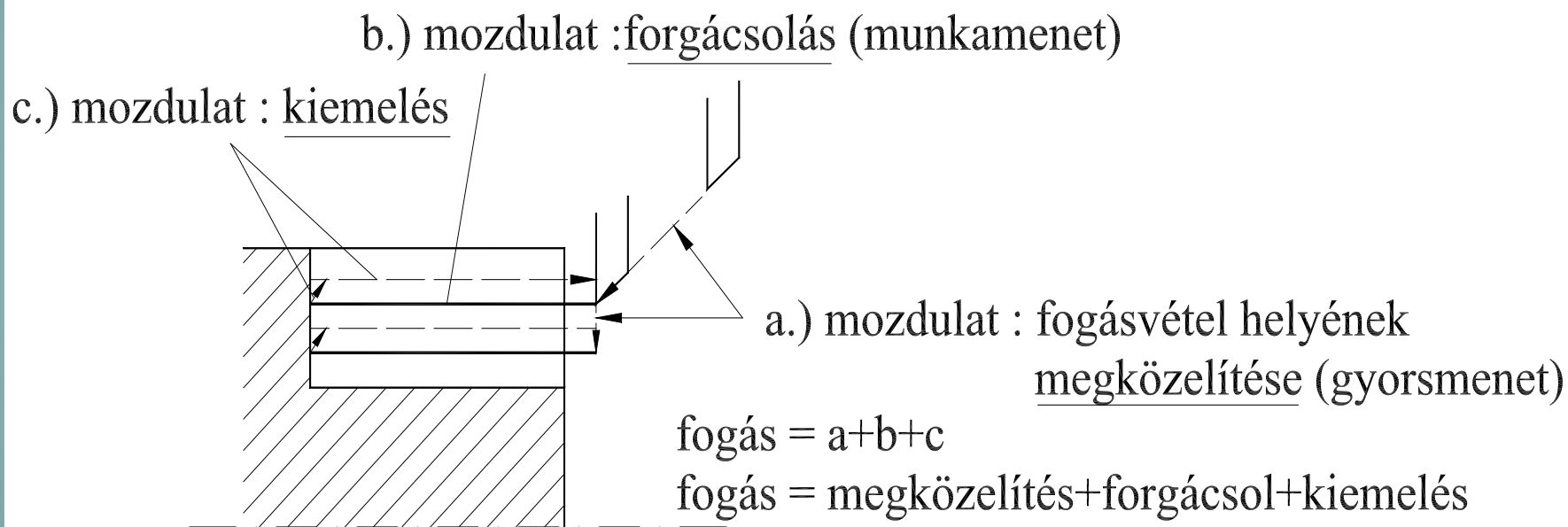
3. Működő mozgás: (eredő forgácsoló mozgás): forgácsoló mozgás és előtoló mozgás eredője. A forgácsoló mozgás és a működő mozgás egybeesik, ha nincs előtoló mozgás (pl. üregelés) vagy ha nincs egyidejű előtoló mozgás (pl. gyalulás, vésés)

Működő mozgás sebessége: működő sebesség, v_m

4. Kisegítő mozgás:

- hozzáállítás: szerszám hozzáállítása forgácsolás előtt a mdb.-hoz (fogásvétel céljából) ; (kézzel vagy NC-gépen automatikusan)
- fogásvételi mozgás: leválasztandó rétegvastagság beállítása
- utánállító mozgás: fogásmélység korrigálása, szerszám kopás, pontatlan fogásvétel.

A fogás értelmezése forgácsolásnál

fogás: a szerszám egyetlen előtolással megvalósított teljes mozgásciklusa (megközelítés, forgácsolás, kiemelés)

Forgácsolási adatok

Forgácsolási adatok, melyeket a forgácsolás végrehajtásához be kell állítani:

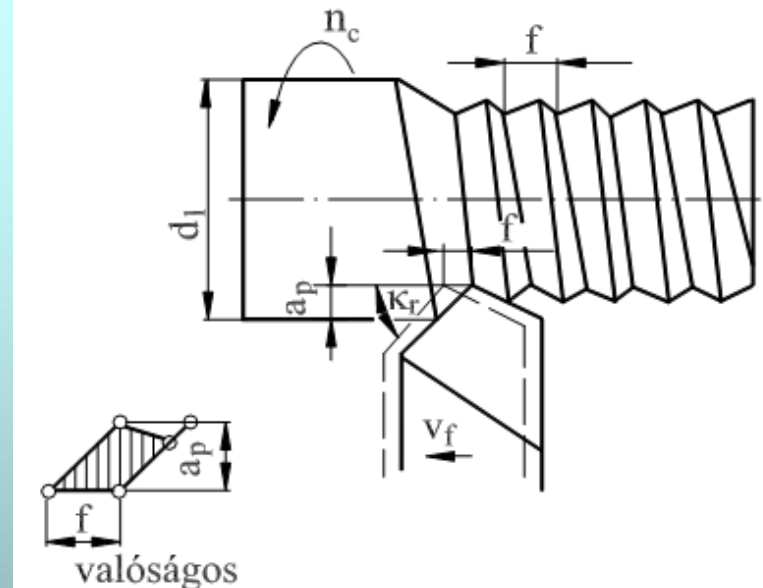
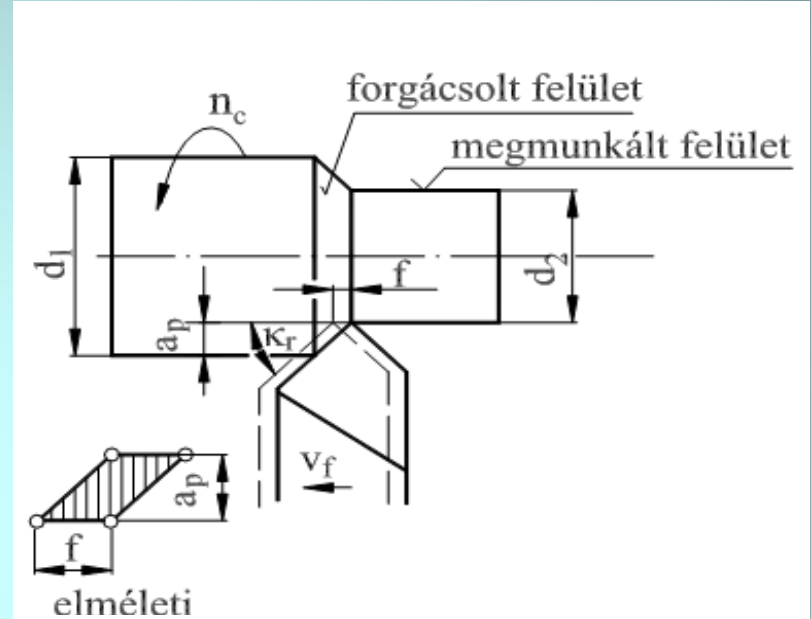
- **előtolás** (f)
- **fogásmélység** $a_p = \frac{d_2 - d_1}{2}$ [mm]
- **forgácsolási sebesség** (v_c)

Forgácskeresztmetszet (A_c)

- állandó (esztergálás)
- változó (marás)

elméleti > valóságos

A valóságos A_c mindig kisebb mint az elméleti, mert a szerszám kialakítása olyan, hogy az anyag egy része a mdb.-on marad előtolási nyomok formájában.

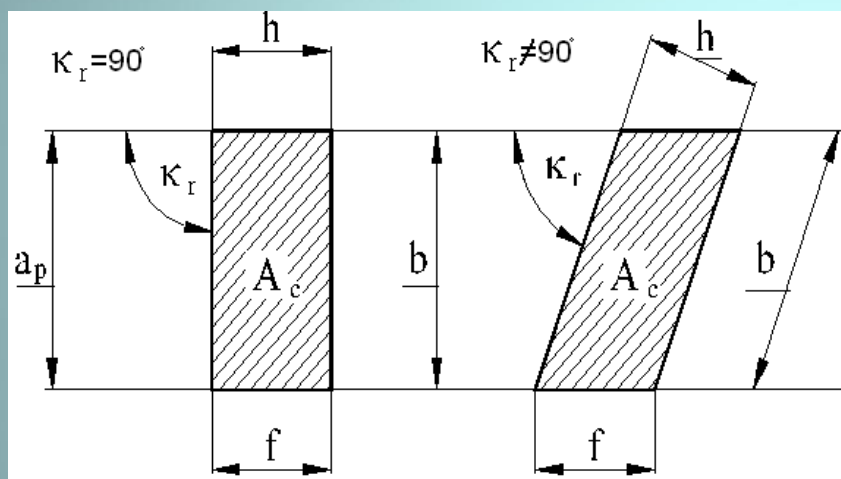

Forgácskeresztmetszet

Forgácskeresztmetszet alakja (azonos a_p és f mellett) a főél elhelyezési szöge szerint (κ_r) változik.

Értelmezzük:

- forgács szélesség (b)
- forgács vastagság (h)

$$\sin \kappa_r = \frac{a_p}{b} \rightarrow b = \frac{a_p}{\sin \kappa_r}$$

$$\sin \kappa_r = \frac{h}{f} \rightarrow h = f \cdot \sin \kappa_r$$

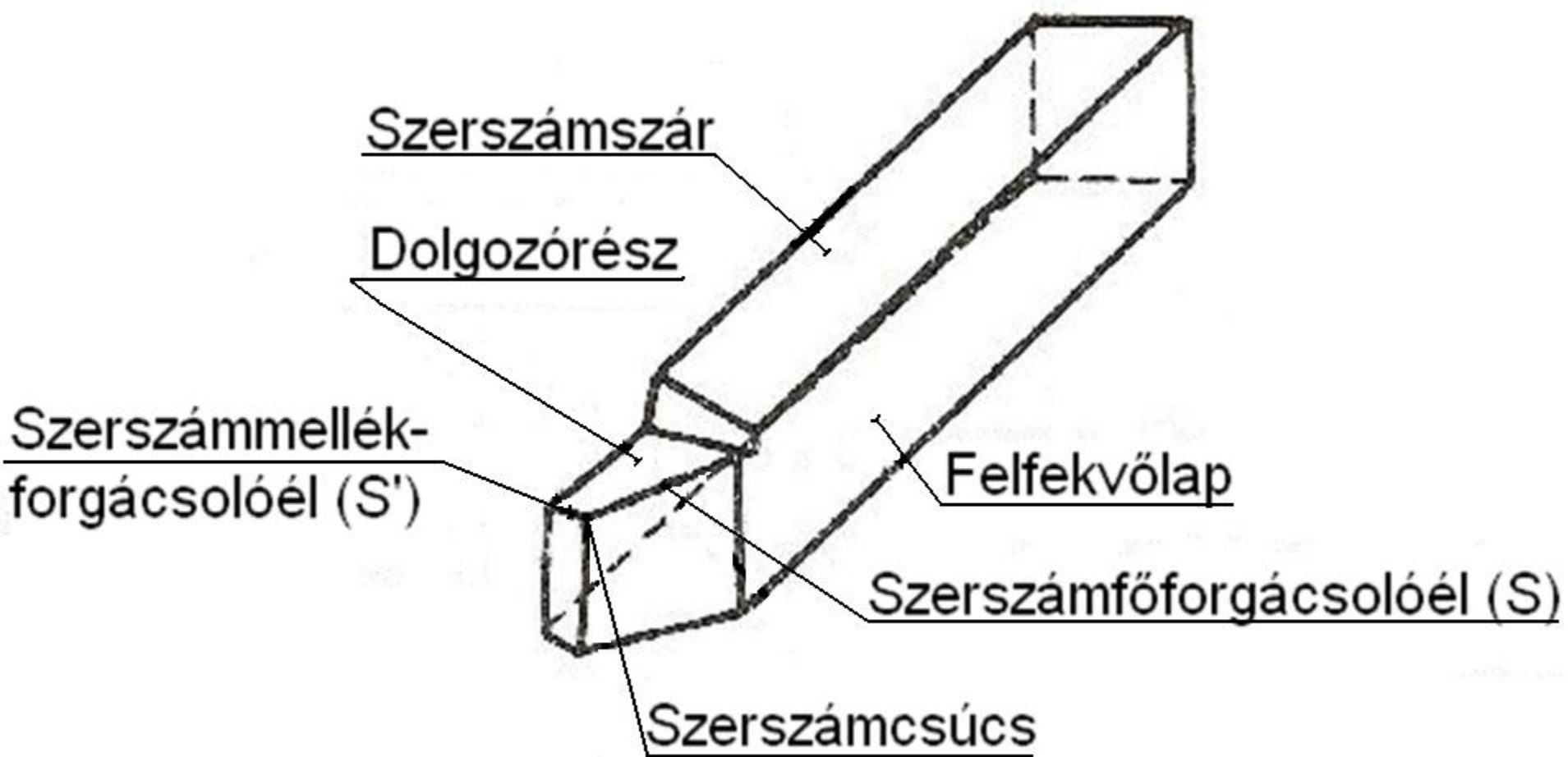
$\underline{A_c}$: a leválasztott anyagréteg forgásirányra merőleges keresztmetszete.

$$A_c = b \cdot h$$

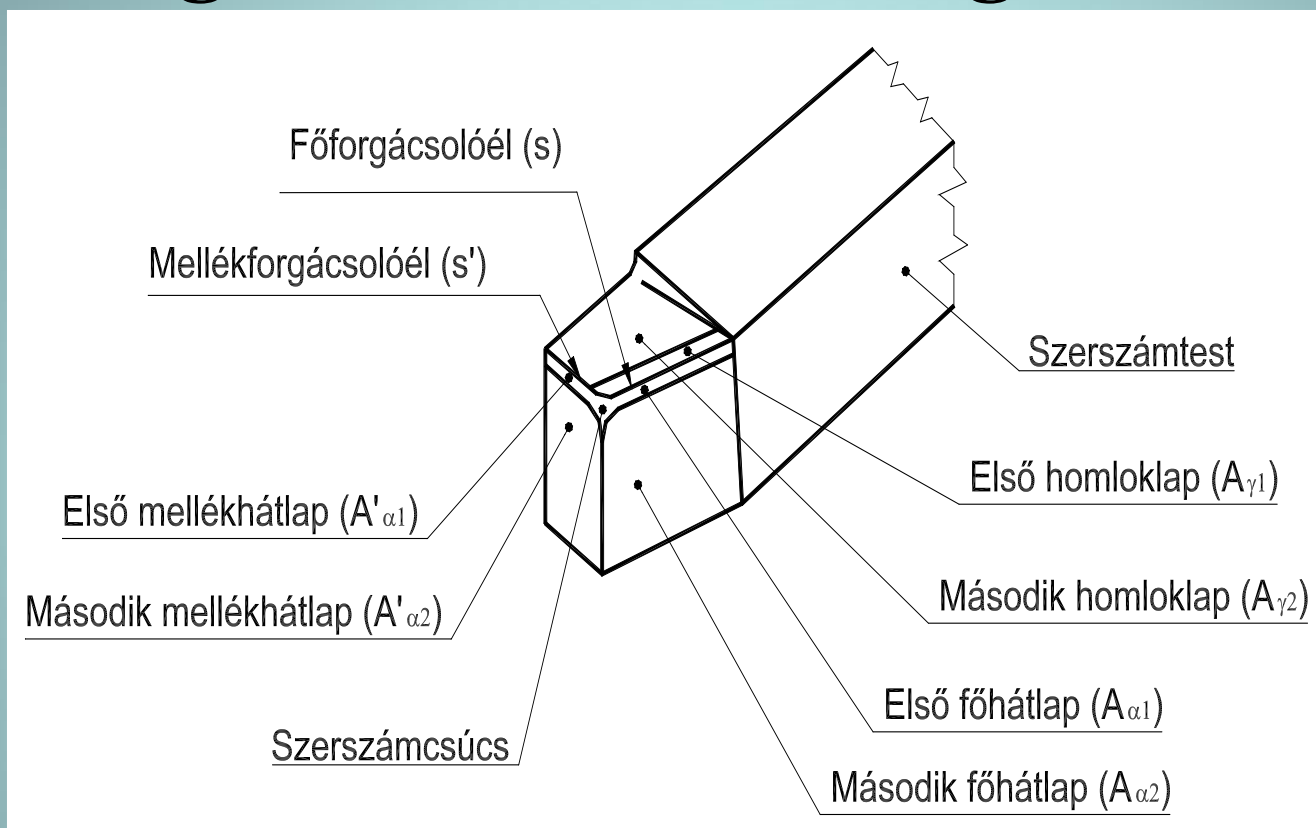
$$A_c = b \cdot h = a_p \cdot \underline{\underline{f}}$$

Változó forgácskeresztmetszettel működő eljárásoknál be kell vezetni a közepes forgács vastagságot; ezzel $A_c = b \cdot h_{\text{köz}}$ vagy $A_c = b \cdot \bar{h}$ [mm²]

Forgácsoló szerszám részei

Forgácsoló szerszám élgeometriája

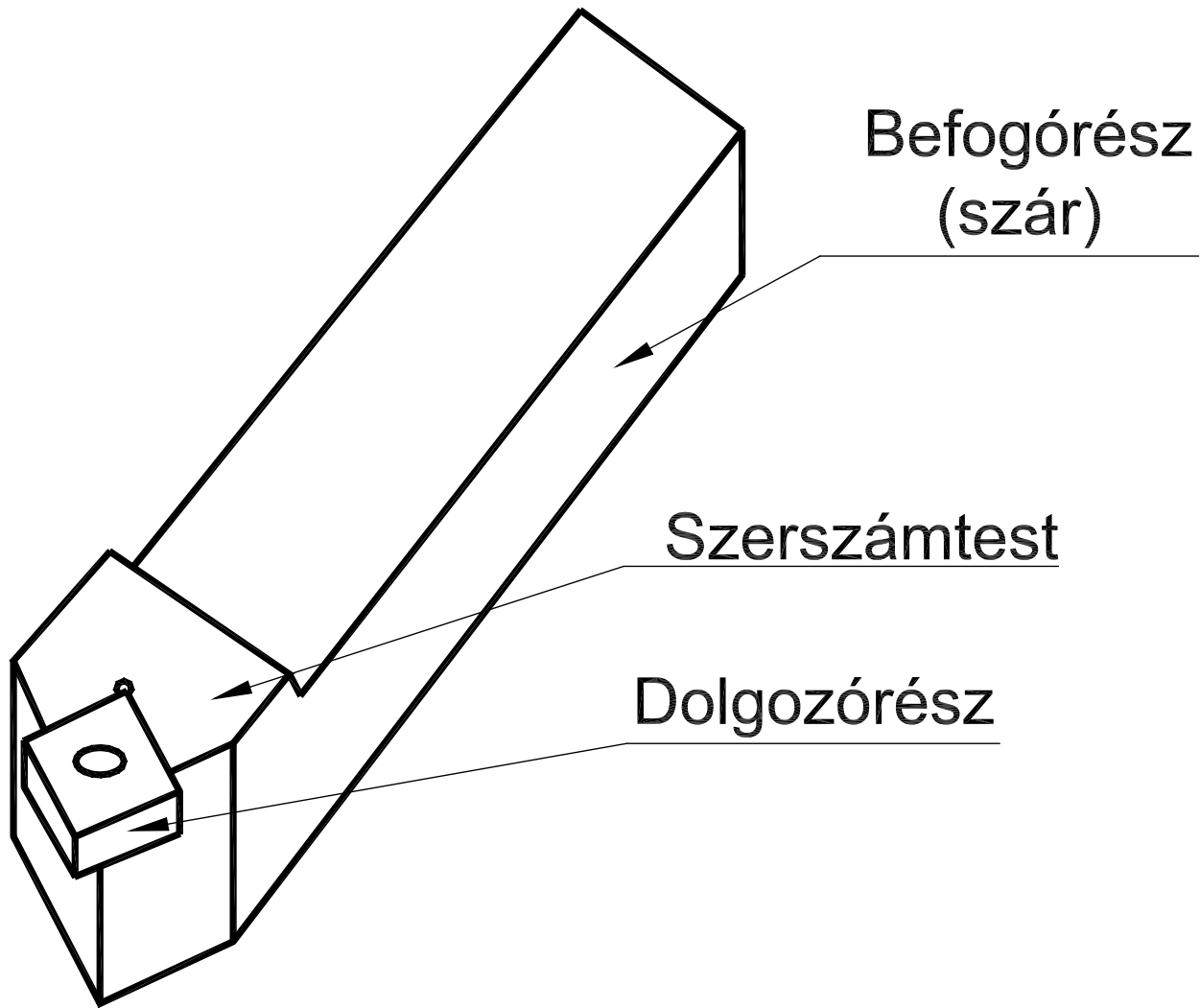
1.Élek: S, S'

2.Lapok: A_{γ}, A_{α}

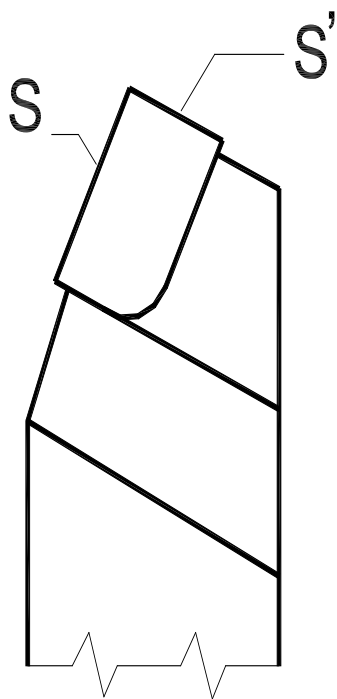
3.Síkok: P_f, P_r, P_s, P_n, P_o

4.Szögek: $\kappa_r, \varepsilon_r, \kappa'_r, \lambda_s, \alpha, \beta, \gamma,$

A forgácsolószerszámok három fő része váltólapkás esztergakésen

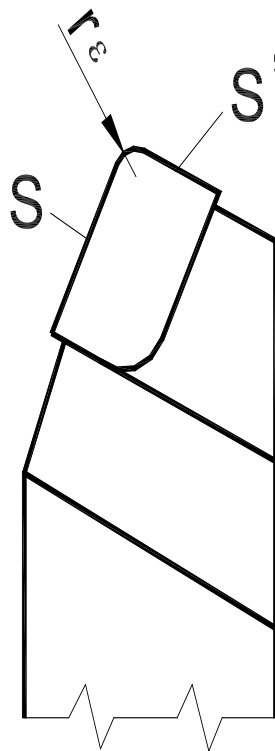

A szerszámcsúcs kialakítása

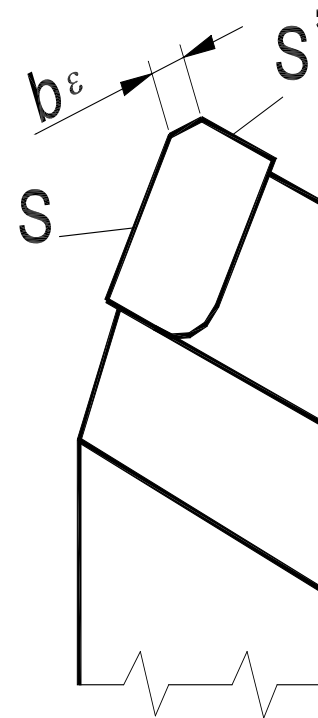
a.

hegyes

b.

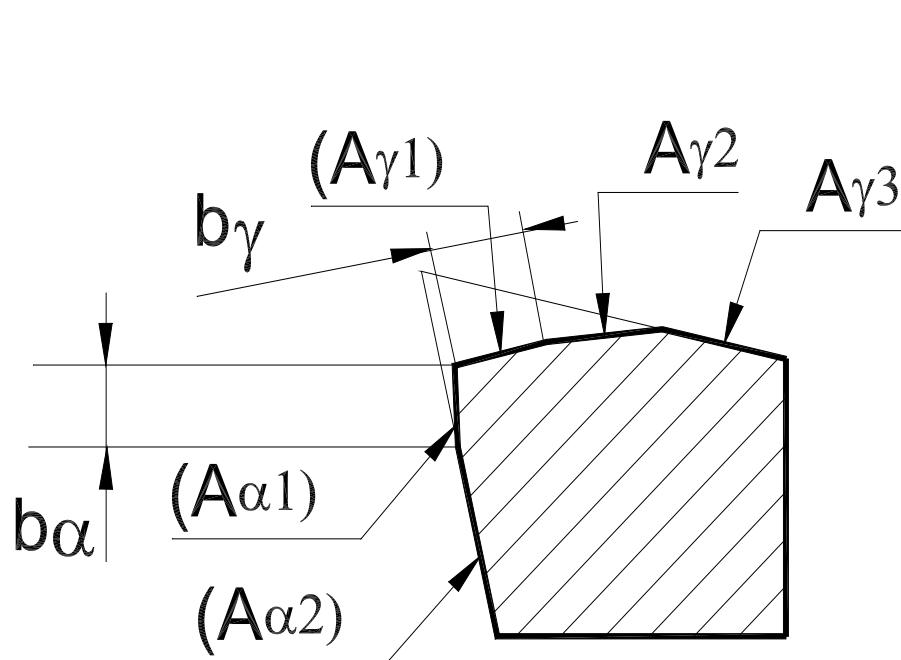
lekerekített

c.

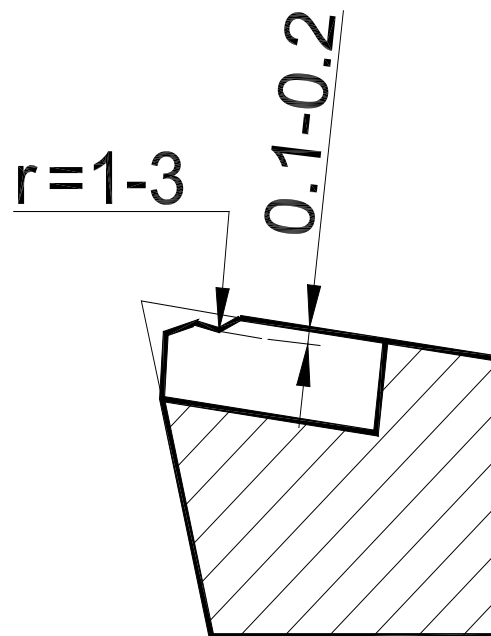
fazettás

Forgácsolóék összetett homlok- és hátfelülettel

a,

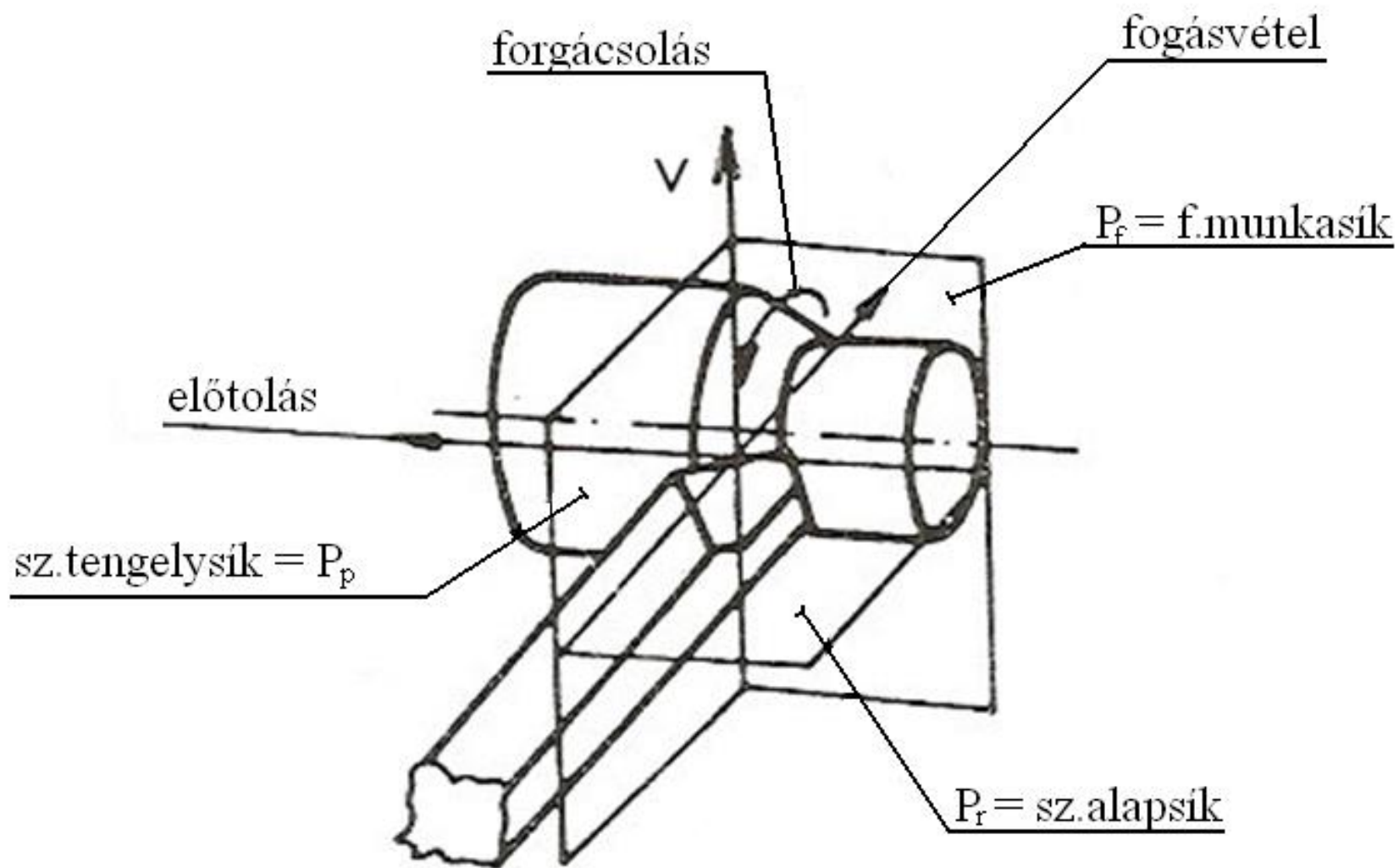
forgácsstörő nélkül

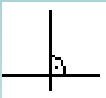

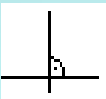
b,

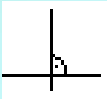
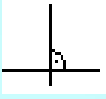
forgácsstörővel

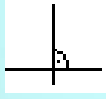
Szerszámsíkok

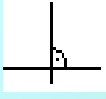

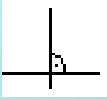
1. **Feltételezett munkasík (P_f):** a fogásvétel irányára, magában foglalja a főmozgás és előtolás irányát.

2. **Szerszám tengelysík (P_p):** a P_f -re és tartalmazza a forgácsoló főmozgás és fogásvétel irányát.

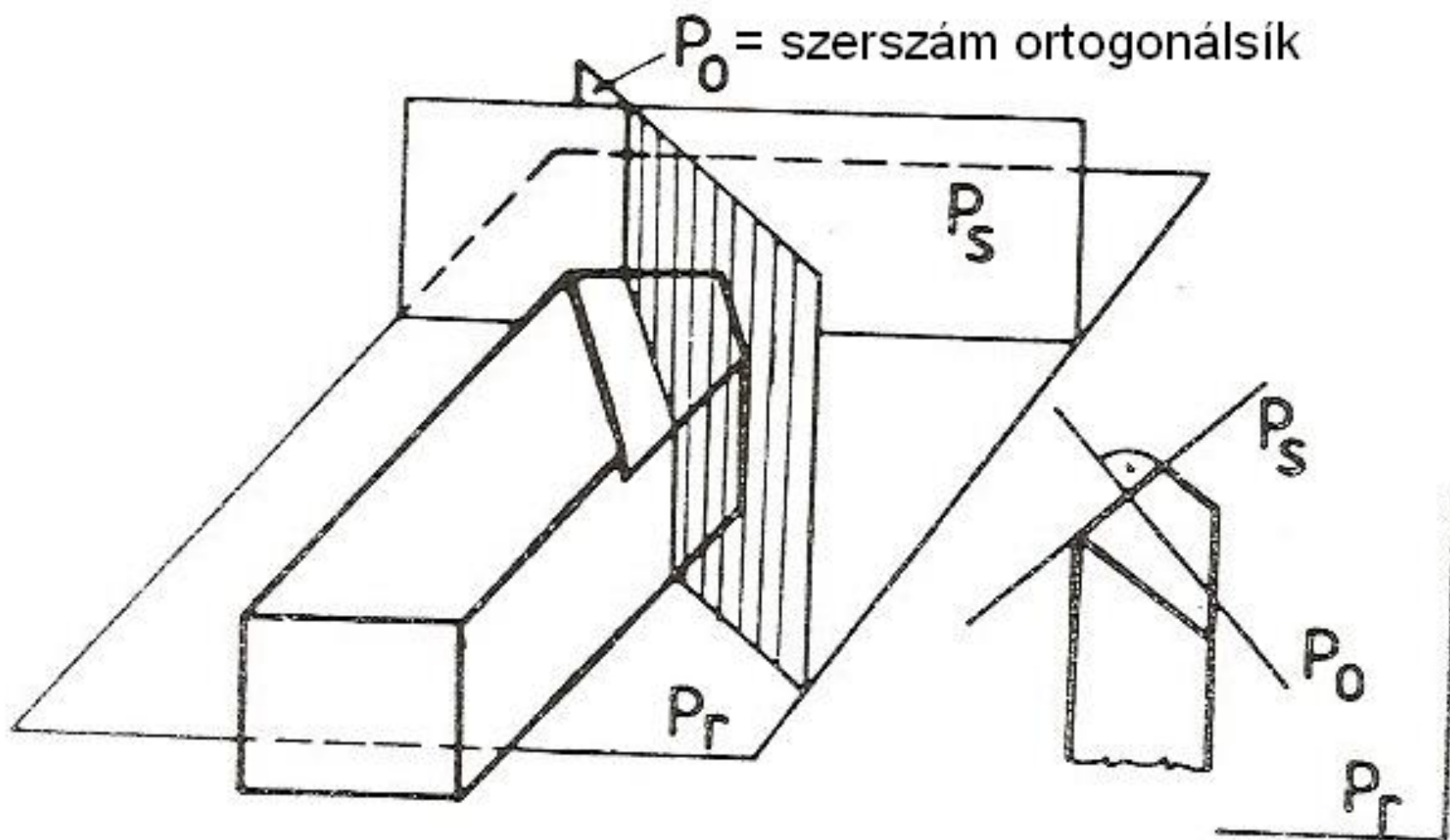
3. **Szerszám alapsík (P_r):** P_f és P_b -re, tartalmazza a a_p , f irányát (forgácsolás irányára sík, felfekvő lappal , egyélű szerszámnál).

4. **Szerszám élsík (P_s):** P_r -re, érinti a szerszám főélt.

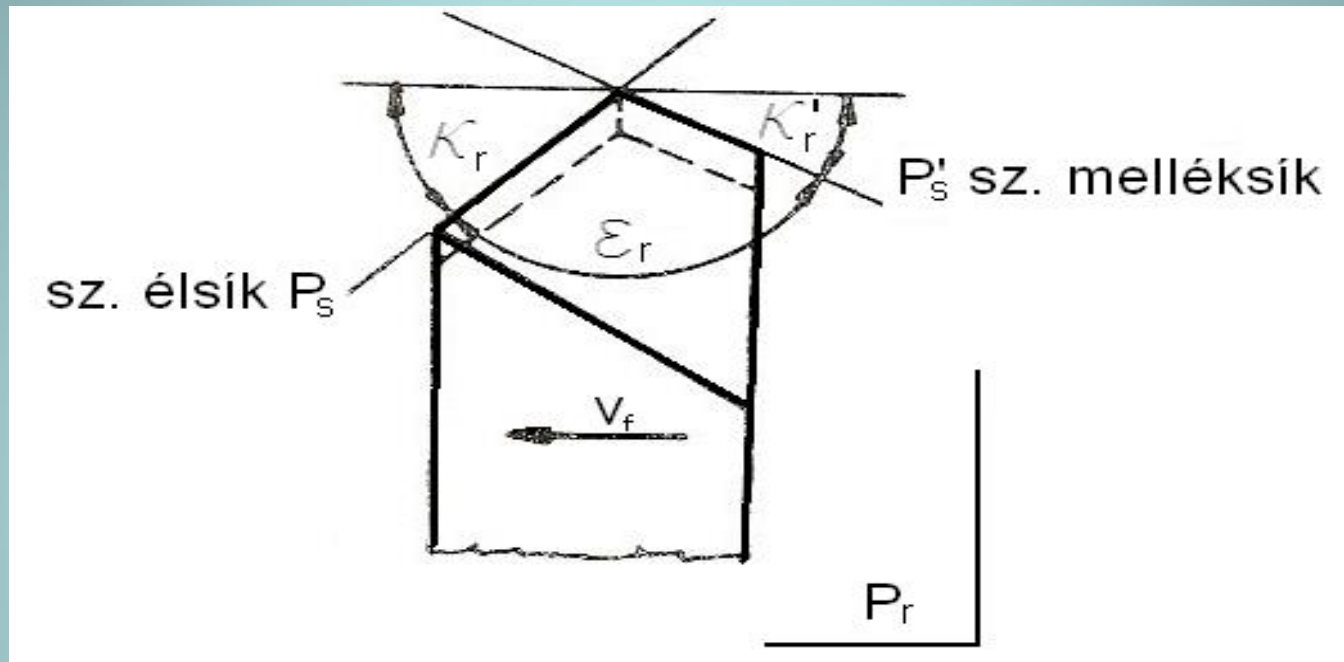
5. **Élnormál sík (P_n):** forgácsoló élre sík, kiválasztott pontban.

6. **Szerszám ortogonálisík (P_o):** P_r és P_s -re sík, kiválasztott pontban.

Szerszám ortogonálisik (P_o)

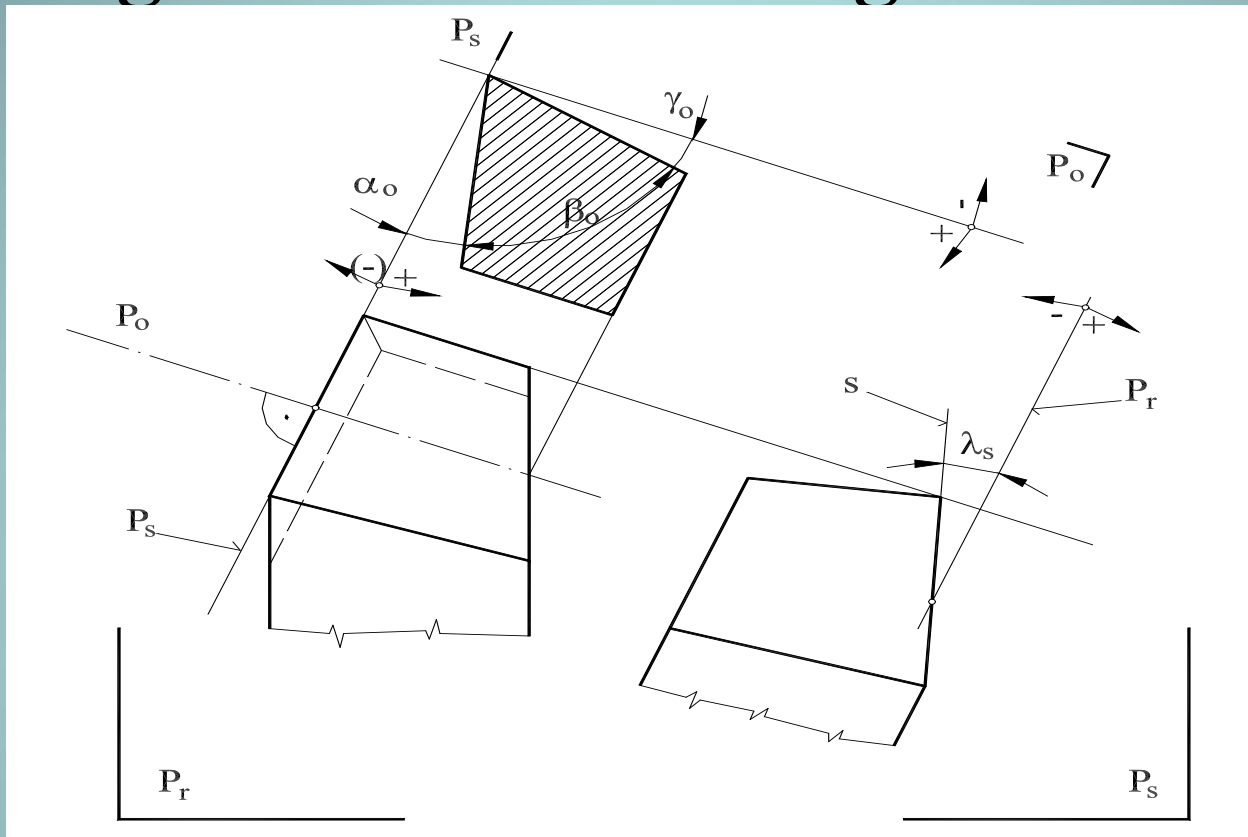
Élszögek szerszám alapsíkban (P_r)

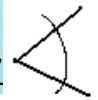

1. Szerszám elhelyezési szög (κ_r): $P_f \angle P_s$; P_r –ben
2. Szerszám csúcsszög (ε_r): $P_s \angle P'_s$; P_r –ben
3. Szerszám mellékél elhelyezési szög (κ'_r): $P_f \angle P'_s$; P_r -ben

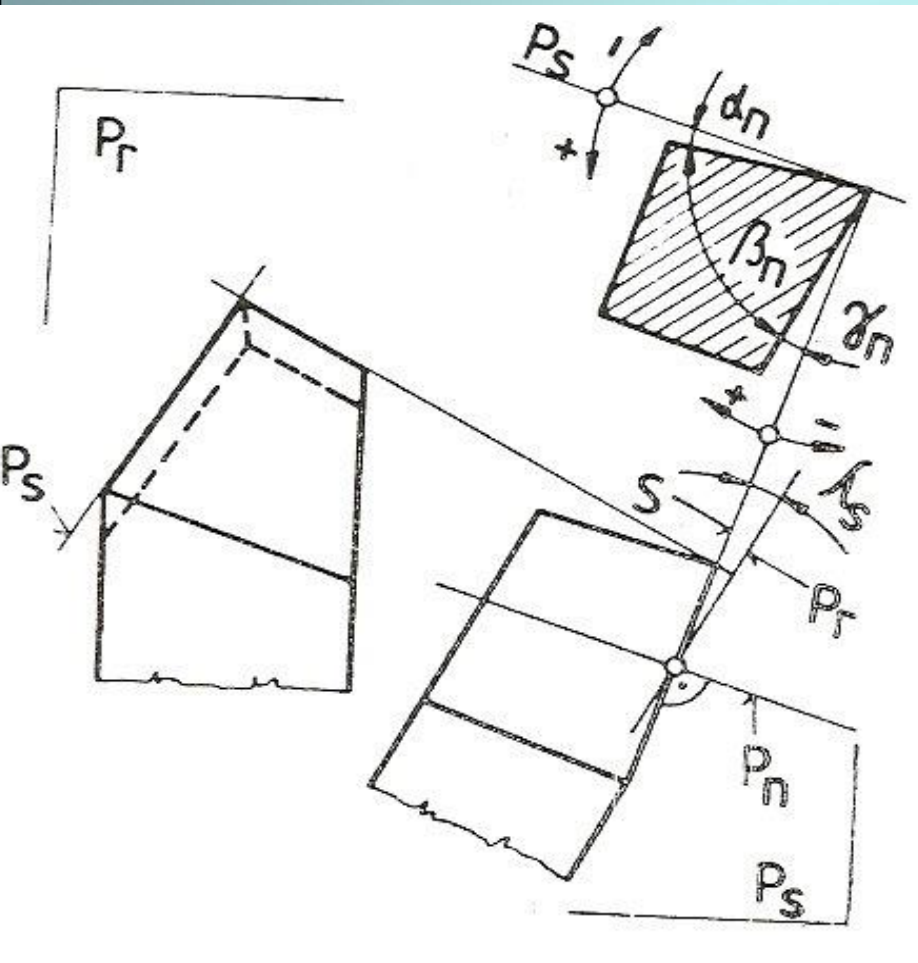
$$\kappa_r + \varepsilon_r + \kappa'_r = 180^\circ$$

Élszögek szerszám ortogonálsíkban (P_o)

1. Szerszám ortogonál hátszög (α_o): A_α P_s
2. Szerszám ortogonál ékszög (β_o): A_γ A_α
3. Szerszám ortogonál homlokszög (γ_o): P_r A_γ

Élszögek élnormál síkban (P_n)

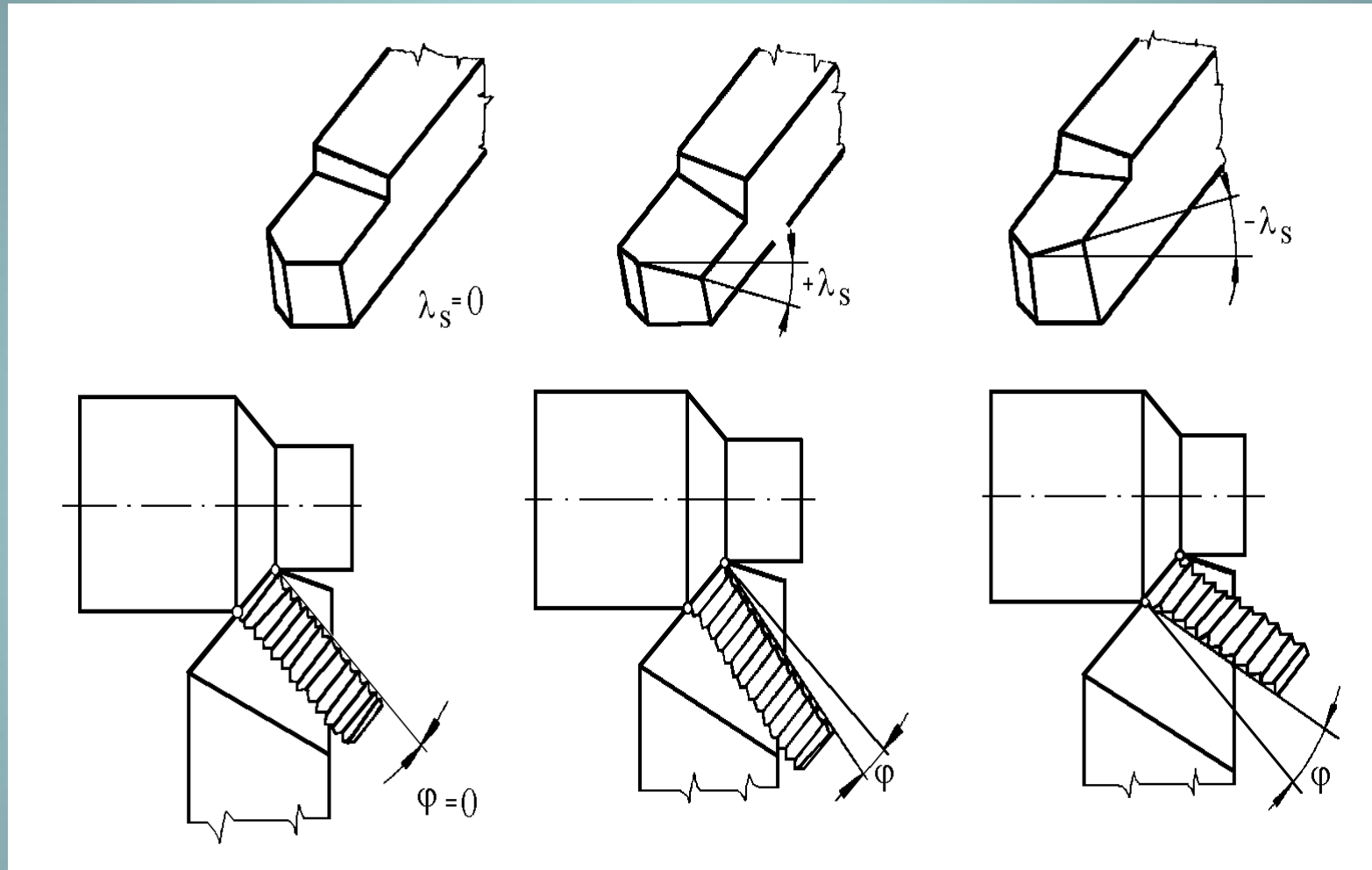
Élszög P_s -ben:

1. Szerszám terelőszög (λ_s): $P_r \angle S$

Élszögek P_n -ben:

1. Szerszám normál hátszög (α_n): $A_o \angle P_s$
2. Szerszám normál ékszög (β_n): $A_o \angle A_\gamma$
3. Szerszám normál homlokszög (γ_n): $A_\gamma \angle P_r$

A terelőszög hatása a forgácstávozás irányára

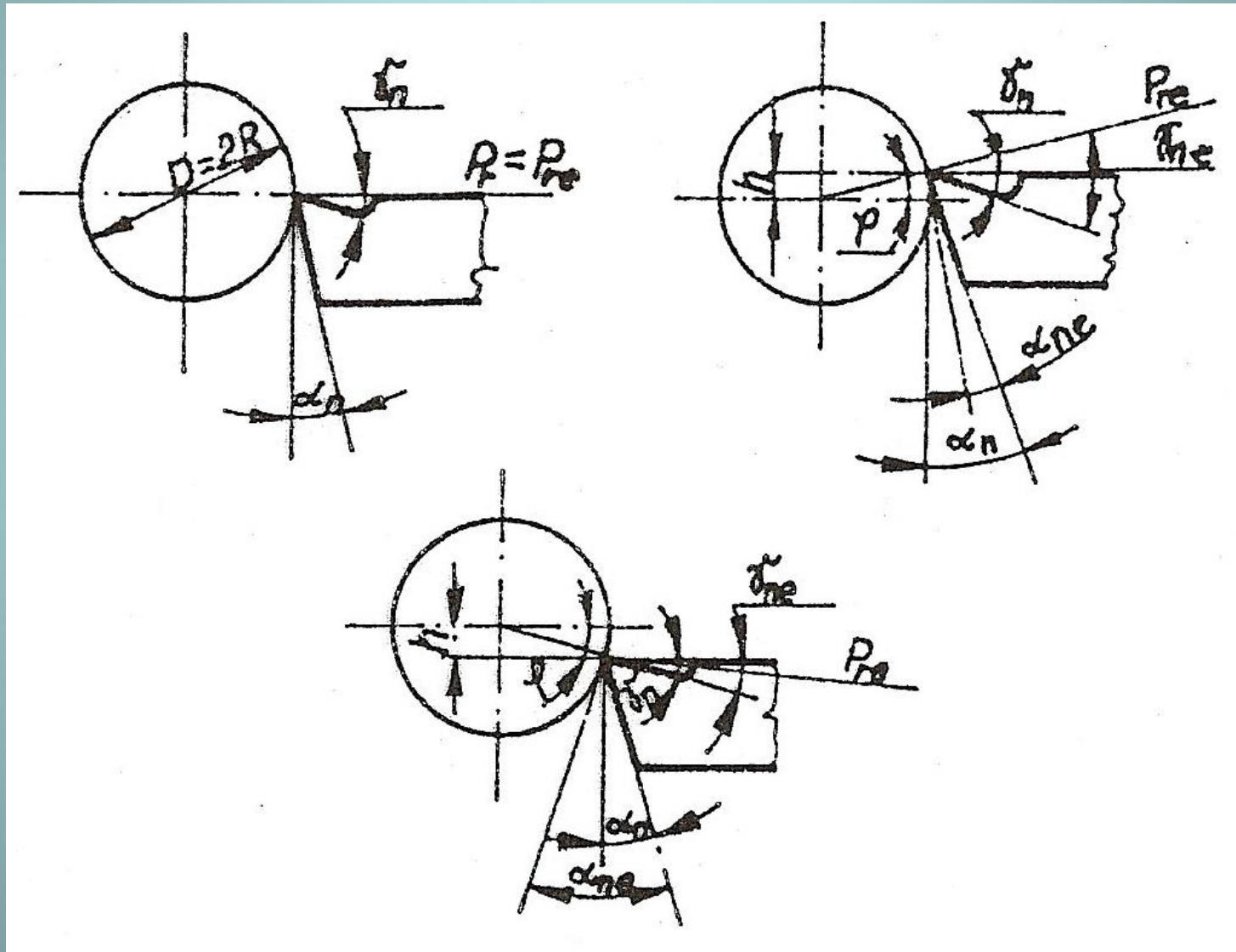
pozitív szög: a szerszámtest felé,

negatív szög: a mdb. felé irányítja a forgácsot

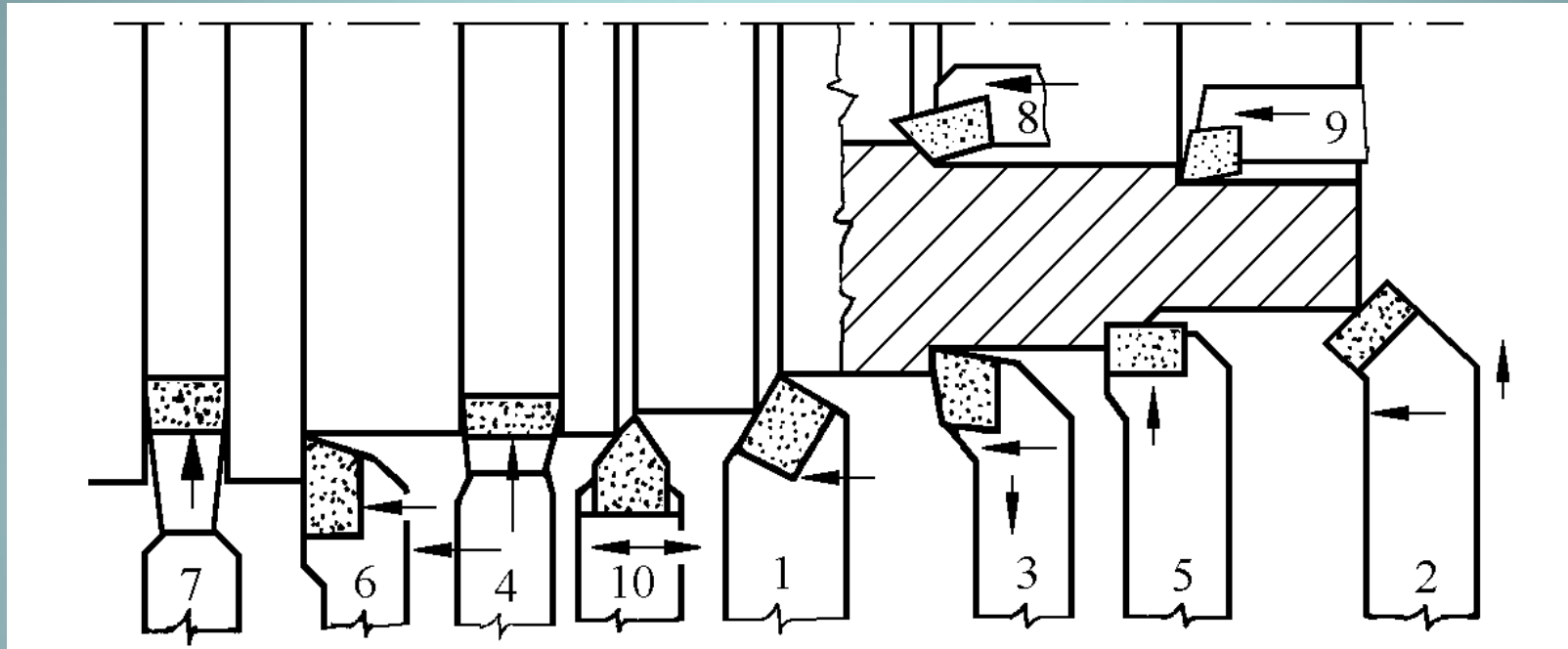
Normál - rendszer előnyei:

- Élszögek beállítása a szeszámgyártó gépeken könnyű és egyértelmű
- Élszögek egyértelműen és szabatosan mérhetők
- Többnyire a normál rendszert használjuk

Gyártási és működő szerszámszögek

A forrasztott keményfémlapkás szerszámok fajtái és alkalmazási lehetőségei

1. Egyenes forgácsolókés	6. Oldalélű forgácsolókés
2. Hajlított forgácsolókés	7. Szűrő forgácsolókés
3. Homlokélű forgácsolókés	8. Furatkés átmenő furathoz
4. Széles forgácsolókés	9. Furatkés zsákfurathoz
5. Sarok forgácsolókés	10. Hegyes forgácsolókés